

Grov misstolkning av kultur och antropologi

Tonläget från Sverigedemokraterna och deras sympatisörer blir allt hårdare och felsluten allt grövre. I sin iver att komma bortom vänster- och högerblockpolitiken och att forma en politik byggd på "kärleken till det egna landet" gör de en mängd kunskapsmässiga övertramp. SD:s Aron Emilsson använder, i en intervju återgiven i [söndagens DN \(2014-12-14\)](#), termerna "kultur" och "antropologi" på ett mycket tvivelaktigt sätt:

– Ingen annan lyfter fram den antropologiska dimensionen i kulturen. Det handlar om vår identitet som folk. Vi drar ner anslag till samtidskultur och lägger mer pengar på kulturarvet, säger Aron Emilsson. Dessvärre följs inte påståendets innebörd eller ordvalet upp i intervjun, varken av Emilsson själv eller artikelförfattaren, Niklas Orrenius. Såväl "kultur" som "antropologi" får stå oemotsagda och oproblematiserade. Med anledning av detta kan vi som forskare i ämnet och som medborgare inte annat än starkt markera vårt ogillande. Vi vill också ta tillfället i akt att klargöra att SD har fått detta med samtidskultur, kulturarv och antropologi helt om bakfoten.

I måndagens DN figurerar citatet igen, denna gång i Malin Ullgrens spalt:

– Oavsett röstsedel måste man förstå konsekvenserna av att Sveriges tredje största parti på allvar söker blodet i människan, lyfter fram "antropologi", och skiljer ut samer och judar från "nationen". Hon ställer också frågan – Var tror ni att ett samhälle byggt på blod, antropologi och omfattande registrering hamnar? Vem, tror ni, kommer i slutändan undan? Andra har reagerat på liknande sätt. Lena Posner Körösi, ordförande i Judiska Centralrådet i Sverige, uttrycker i måndagens DN sin starka reaktion på SD:s tankar om "nationen i nationen". Talet om nationell identitet utgår från ett maktbegrepp, menar hon, där den ena gruppen tar sig rätten att "visa tolerans" mot andra grupper, om det finner att deras är tillräckligt lika deras egen.

Den kultursyn som SD på detta sätt ger uttryck för är essentialistisk och förlegad, och representerar inte på något sätt samtida kunskaper och forskningsrön inom antropologi och kulturstudier. Kultur är en dynamisk uppsättning perspektiv och kunskaper om omvärlden, som hela tiden är i stadd i rörelse och förändring. Kultur kan vara mer eller mindre gemensam, mer eller mindre överlappande, men det är mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att ringa in en kultur som något ursprungligt och autentiskt. Den syn på kultur som förmedlas i SD:s uttalanden, speglar en kultursyn som rådde vid tiden för både rasideologins födelse och när såväl fascism som nationalsocialism frodades. Vi har sedan länge gjort upp med den sortens föreställningar om enhet, renhet och äkthet. Ett flertal antropologer, i Skandinavien bland andra Ulf Hannerz, Thomas Hylland Eriksen och Kirsten Hastrup, har betonat att kultur bör ses om en aktiv process av meningsskapande och kamp över definitioner. Vi bör fråga oss, inte vad kultur *är*, utan vad den *gör*. Kultur är, med en modern öppen hållning, handling, inte varande. Sociologen Zygmunt Bauman beskrev i sin bok *Auschwitz och det moderna samhället* rasismens filosofiska väsen och dess grundläggande människosyn med orden: Människan är innan hon *handlar*, ingenting hon gör kan förändra vad hon *är*. Det är kultur som *varande*, som en given identitet, blod och nationalism, som utgör grogrund för extremistiska ideologier. Kultur som *handling* öppnar istället för det som SD inte vill kännas vid: kulturmöten, mångkulturalitet, och kosmopolitanism. De "kosmopolitiska kulturradikaler" som refererades till i SD:s Mattias Karlssons Facebookstatus i våras, är de som vågar se att kultur inte bara skapar trygghet utan att den också skaver, att kulturmöten inte bara behöver utmynna i rädslo och misstro, utan också kan leda till mänsklig, social och politisk utveckling genom att bejaka det som till en början skaver – möten och mångfald. Fråga är hur man, som SD förordar, kan bygga en trovärdig och människovärdig politik på en ideologi som i grunden motsätter sig förändring, såväl kulturell som politisk?

Kulturarv, hur solitt substantivet än kan verka, är inte heller det något vi lätt kan spåra till en grupp eller en uppsättning kulturella föreställningar. Kulturarv är i själva verket ett ord om vars innebörd vi ständigt strider, också det ett rörligt, dynamiskt mål. Med inspiration från den norske socialantropologen Fredrik Barth kan kulturarv beskrivas som ett meningskärl som kan fyllas med ständigt nya innehåll. Varken kärlets gränser eller dess innehåll är givet. Kulturarv är ett meningskärl som ständigt fylls på och förändras. Om SD nu försöker stabilisera och politisera vårt kulturarv är det en viss typ av kulturarv de avser och i syfte att inskränka nationell gemenskap till en allt trängre krets. Det hör till bevarandepolitikens logik att när gruppen av kulturella gelikar ska identifieras, när gränserna ska markeras, tenderar utrymmet att bli mindre och mindre. Talet om trygghet, harmoni och minskade konfliktytor, nyckelord för SD, krymper till slut det egna utrymmet. Den är en anorektisk

tendens. Till slut riskerar de att själv inte få plats. Frågan återinställer sig: – Vem tror ni i slutändan kommer undan?

Vad kan då SD:s Emilsson mena när han talar om "de antropologiska dimensionerna" i kulturen? – Det handlar om vår identitet som folk, säger han. Som antropologer kan vi inte ställa oss bakom ett sådant uttalande. Det speglar en djup missuppfattning om vad antropologi som akademiskt ämne inrymmer och förmedlar. Social- eller kulturanthropologi, den antropologi som lärs ut vid universitet och högskolor idag, är läran om människan som kultur- och samhällsvarelse, om vårt samspel med andra människor och om hur kulturella gemenskaper formas och förändras. Att en representant för SD oemotsagt för fram en förlegad, essentialistisk och felaktig uppfattning om kunskapen om människan är allvarligt.

Det enda riktiga misstaget är det som vi inte lär oss något av, sägs det. Av SD:s missar kan vi lära mycket. Låt oss inte förledas till att låta SD fylla kärnen med essentialistiskt politiserade påståenden utan att ge oss in i den kamp om mening som "kultur" och "antropologi" innebär. När det mediala landskap som under senaste veckan svämmat över av obetänksamma, felaktiga och vilsekomna begrepp är det såväl medias som allas vår uppgift att ta tag i dem och problematisera uttalandena. Vi bör inte låta dem passera som ännu ett i raden av illa grundade uttalanden från SD:s sida, uttalanden som sätter käppar i hjulet för en sakligt grundad politisk debatt. Vi bör istället ta chansen att föra en diskussion om samtida kultur och kulturarv som går i linje med modern och vetenskapligt grundad antropologi, humaniora och samhällsvetenskap.

Christina Garsten
Professor i socialantropologi, Stockholms universitet

Med stöd av:

Laila Abdallah, doktorand i socialantropologi, utredare, Sveriges Ingenjörer
Haris Agir, postdoktor, Linköpings universitet
Gladis Aguirre, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Björn Alm, fil dr, universitetslektor, Linköpings universitet
Reka Andersson, socialantropolog, doktorand på Tema Teknik och Social förändring, Linköpings universitet
Ruben Andersson, postdoktor i socialantropologi, Stockholms universitet och London School of Economics
Eleonor Antelius, antropolog och juniorlektor på Inst. för Samhälls- och Välfärdsstudier
Åsa Bartholdsson, fil dr i socialantropologi, universitetslektor i Pedagogiskt arbete, Högskolan Dalarna
Signe Borch, doktorand i socialantropologi, Göteborgs Universitet
Eva Carlestål, kulturanthropolog och lektor i kultur och kommunikation, Linköpings universitet
Gudrun Dahl, professor i socialantropologi, Stockholms universitet
Tommy Dahmén, fil dr i socialantropologi, analytiker på Forskningsrådet för Hälsa, Arbetsliv och Välfärd
Per Drougge, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Cecilia Ekström, doktorand i socialantropologi, Göteborgs Universitet
Sylvia Frisk, universitetslektor i socialantropologi, vicedekan vid Samhällsvetenskaplig fakultet, Göteborgs universitet
Raoul Galli, fil dr i socialantropologi, Stockholms universitet
Jenny Gleisner, socialantropolog, post doc på Tema Teknik och social förändring, Linköpings universitet
Mark Graham, docent i socialantropologi, prefekt, Stockholms universitet
Lotta Granbom, doktorand i socialantropolog, Lunds universitet
Nina Gren, fil dr i socialantropologi, Centre of Middle Eastern Studies, Lunds universitet
Peter Green, fil dr i socialantropologi, senioranalytiker, Naturvårdsverket
Johanna Gullberg, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Sverker Finnström, docent i kulturanthropologi, Uppsala Universitet
Sten Hagberg, professor i kulturanthropologi, Uppsala universitet, ordförande i Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi
Eva-Maria Hardtmann, fil dr, vik universitetslektor, Uppsala Universitet
Jörgen Hellman, docent i socialantropologi, Göteborgs universitet
Sigrun Helmfrid, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Tova Höjdestrand, fil dr, universitetslektor, Lunds universitet
Carolina H. Ivarsson, fil dr i socialantropologi, Göteborgs universitet
Ulrik Jennische, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet

Sara Johnsdotter, professor i hälsa och samhälle med inriktning på medicinsk antropologi, Malmö högskola
Shahram Khosravi, docent i socialantropologi, Stockholms universitet
Anna Kovan, doktorand i socialantropologi, Lunds universitet
Corinna Kruse, docent i socialantropologi, universitetslektor vid Tema Teknik och social förändring, Linköpings universitet
Anna Laine, fil dr i socialantropologi, Stockholms universitet
Urban Larssen, fil dr i socialantropologi, Stockholms universitet
Simon Larsson, doktorand i socialantropologi, Göteborgs Universitet
Hege Højer Leivestad, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Johan Lindquist, docent i socialantropolog, Stockholms universitet
Eva Lundgren, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Staffan Löfving, docent i socialantropologi, Stockholms universitet
Ivana Macek, docent i socialantropologi, Stockholms universitet
Heidi Moksnes, docent i socialantropologi, Stockholms universitet
Erik Nilsson, fil dr i socialantropologi, Stockholms universitet
Johan Nilsson, doktorand i socialantropologi, Göteborgs Universitet
Åsa Nilsson Dahlström, lektor i socialantropologi, Linköpings universitet
Andreas Nordin, fil dr lektor i Kulturvetenskap vid Institutionen för Kulturvetenskaper vid Göteborgs Universitet
Lissa Nordin, fil dr i socialantropologi, forskningssekreterare, Vinnova
Karin Norman, professor em i socialantropologi, Stockholms universitet
Anette Nyqvist, fil dr i socialantropologi, Stockholms universitet
Erik Olsson, professor i socialantropologi, Stockholms universitet
Annika Rabo, professor i socialantropologi, Stockholms universitet
Titti Schmidt, fil dr i kulturanthropologi, Uppsala universitet
Hannah Pollack Sarnecki, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Siri Schwabe, doktorand i socialantropologi, Stockholms universitet
Ronald Stade, professor i freds- och konfliktvetenskap med inriktning mot antropologi, Malmö högskola
Isabella Strömberg, forskningsassistent, Stockholms universitet
Per Ståhlberg, fil dr, universitetslektor, Södertörns högskola
Renita Thedvall, docent i socialantropologi, Stockholms universitet
Susann Baez Ullberg, fil dr i socialantropologi, senioranalytiker, Försvarshögskolan
Paula Uimonen, docent i socialantropologi, Stockholms universitet
Mattias Viktorin, fil dr i socialantropologi, universitetslektor, Uppsala universitet
Asta Vonderau, dr phil, postdoktor i socialantropologi, Stockholms universitet
Anette Wickström, lektor i socialantropologi, Linköpings universitet
Helena Wulff, professor i socialantropologi, Stockholms universitet
Per Åkerström, fil mag, doktorand i socialantropologi, Linköpings Universitet
Lisa Åkesson, docent i socialantropologi, Göteborgs Universitet